

Õiguskantsler

Meie: 17.02.2025 nr 11

info@oiguskantsler.ee

**Eesti Puuetega Inimeste Koja pöördumine seoses ebavõrdse kohtlemisega
tervisekaitsenõuete kehtestamisel erihoolekandeteenustele**

Eesti Puuetega Inimeste Koda soovib Õiguskantsleri hinnangut kolmes küsimuses:

1. 2024. aastal muudeti sotsiaalhoolekande seadust, millega loodi senise igapäevaelu toetamise teenuse päeva- ja nädalahoiuteenuse asemele sama sisuga, kuid eraldi reguleeritud päeva- ja nädalahoiuteenus. Selle muudatusega kaasnes vajadus muuta sotsiaalkaitseministri määrust nr 75, et uue teenuse tervisekaitsenõuded vastaksid kogukonnas elamise ja ööpäevaringse teenuse nõuetele¹.

Kehtiv määrus sätestab erihoolekandeteenusel magamistoa nõude nii kogukonnas elamise kui ka ööpäevaringsel teenusel. Kehtiva sotsiaalkaitseministri määruse nr 75 järgi võib erihoolekandeteenusel magamistoa elada kuni kaks erihoolekandeteenust saavat samast soost isikut. Sügava liitpuudega isikuid võib ühes magamistoa elada kuni neli. Erinevast soost teenust saavaid isikuid võib ühte magamistuppa elama panna üksnes isiku kirjaliku avalduse alusel. Detsembris 2024 vastuvõetud määruse muudatustega on päeva- ja nädalahoiuteenusel, mis on ööbimisega teenus, lubatud erand, mis sätestab, et *päeva- ja nädalahoiuteenuse osutajal ei pea olema magamistuba, kui elutoas või muus vaba aja veetmiseks ette nähtud ruumis on ühe teenust saava isiku kohta vähemalt 8 ruutmeetrit põrandapinda. Juhul, kui teenust saav isik vajab voodikohta, peab päeva- ja nädalahoiuteenuse osutaja tagama talle sobiva voodi ja tema soovi korral voodite eraldamiseks vaheseina, kardina, sirmi või muu ruumi liigendamist võimaldava vahendi kasutamise, ning ruum ja selle sisustus peavad vastama § 6 lõigetes 3 ja 4 sätestatud nõuetele ehk osaliselt samadele nõuetele, mis on kehtestatud magamistoaale.*

¹ [Sotsiaalhoolekande seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse \(erihoolekandeteenused ja elukoha aadressi muutmine\)](#) eelnõu seletuskiri

EPIKoda ei saa nõus olla, et teenusel, kus inimene võib viibida ka 23 ööpäeva kuus ehk enamuse oma ajast, ei ole talle tagatud magamistuba, eraldumise võimalust, puhkamise, sh päevase puhkamise kohta, mis oleks teenuse osutamise tegevusruumist (elutoast) eraldi. Raske ja sügava intellektipuudega inimesed peavad sarnaselt teiste teenuste kasutajatega saama inimväärselt ja nende privaatsust austavat ja tagavat teenust. Magamistuba on oluline ka hügieeni seisukohalt: elutoas olevad diivanid ja voodid ning nende katted on igapäevategevuste käigus kasutuses. Vähemoluline ei ole ka unehügieen ja õigus mahedama valgusega, vähemintensiivse ja puhkamist mitesegava sisustusega, kõrvaliste helideta ja magamiseks sobival ja mugaval asemel magada ja puhata.

EPIKoda tegi tervisekaitsenõuete teemal Sotsiaalministeeriumile ka 11.12.2024 e-maili vahendusel pöördumise, mille vastuse kohaselt oli Sotsiaalministeerium sunnitud leevenduse võrreldes ööpäevaringse teenusega looma, et praegused diferentseeritud hinnaga igapäevaelu toetamise teenuse osutajad saaksid jätkata päeva- ja nädalahoiuteenuse osutajatena. Ministeeriumi hinnangul ei ole pooltel tänastest teenuseosutajatest võimalik kõigile teenuse saajatele eraldi magamistuba tagada, kuna teenuse osutamise hooned ei võimalda magamistubasid luua. Magamistoa nõude kehtestamine tähendanuks, et paljud teenuseosutajad ei vastaks uuele päeva- ja nädalahoiuteenusele kehtestatud ruuminõuetele ja oleksid sunnitud teenuse osutamise lähiajal lõpetama, mis omakorda toonuks kaasa praegustele teenuse saajatele teenuse katkemise ja teenuse järjekorda sattumise. Sotsiaalkindlustusamet on andnud meile informatsiooni, et nende hinnangu kohaselt on umbes kuus asutust, kes ei kvalifitseeruks magamistoa nõude kehtestamisel tervisekaitsenõuetele. Puuetega inimeste konventsiooniga liitumisel on Eesti võtnud endale kohustuse, et kõik puudega inimesed on seaduse ees võrdsed ning neil on ilma mingi diskrimineerimiseta õigus seaduse võrdsele kaitsele ja võrdsetele hüvedele².

Eesti Puuetega Inimeste Koda on seisukohal, et tekkinud olukord ei ole teenusekasutaja vaatest õiglane. See, et teenuseosutaja on kohustatud teenuse pakkumisel lähtuma ainult samadest ruutmeetritest nagu tehakse seda ööpäevaringsel teenusel, ei ole õigustuseks, et riivatakse inimese privaatsust ja inimväärikust. Sellisel kujul säte annab teenuseosutajatele (sh ka uutele teenuseosutajatele) võimaluse teenusekasutajaid panna ööbima ühisesse ruumi olenemata inimeste arvust (eraldades inimeste magamiskohti ainult sirmide või teisaldatavate

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012006>

vaheseinadega). Arvestades, et paljud päeva- ja nädalahoiuteenust vajavad inimesed ei saa verbaalselt ka oma soove ja vajadusi väljendada, on äärmiselt murettekitav ja põhjendamatult, et teenuseosutajatele on nõuete osas väga lai kaalutlusruum jäetud. Teenusel võib viibida inimesi, kes veedavad valdava osa kuust teenuseosutaja juures, sh ööpäevaringselt. Ei ole mõeldav, et inimestele ei ole tagatud magamistuba, eraldi puhkamise ja olemise võimalust jms. Euroopa juhistes institutsionaalselt hoolduselt kogukonnapõhisele süsteemile üleminekuks³ on väljatoodud normide kehtestamisega seotud riskide kohta, et paljudes riikides kipuvad normid keskenduma füüsilisele ja käegakatsutavale, näiteks ruumi suurus. Sama oluline on aga kehtestada ka mõõdetavad normid hoolduse ja elukvaliteedi kohta. Samuti kehtestab Eesti sotsiaalteenuste kvaliteedijuhis⁴ olulised põhimõtted nagu inimõiguste austamine, privaatsuse ja turvalisuse tagamine.

Palume Õiguskantsleril hinnata, kas Sotsiaalministeeriumi kehtestatud määruse muudatused on kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõttega. **Kas on õiglane, et ühe sihtgrupi puhul loobutakse ööpäevaringse komponendiga teenusel magamistoa nõudest, samas kui teistel sarnastel teenustel kehtivad rangemad ning inimese vaatest nende privaatsuse ja inimväärikusega rohkem arvestavad standardid?**

2. Sotsiaalkaitseministri määruse nr 75 § 6 sätestab, et äärmusliku abi- ja toetusvajadusega isikuid võib ühes magamistoas elada kuni neli, kui ülejäänud ööpäevaringsetel teenustel on lubatud magamistoas elada koos kuni kahel inimesel. EPIKoda on seisukohal, et tegemist on ebavõrdse kohtlemisega. Suure abi- ja toetusvajadusega inimesed vajavad samuti privaatsust, rahulikku puhkamisaega ja võrdväärsed tingimusi teiste teenuste saajatega. Suure abi- ja toetusvajadusega inimesed võivad vajada igaõiselt mitmeid kordi asendivahetust, harv ei ole katkendlik uni, unehäired, oma vajadustest väljuhäälselt/valjuhelistiselt märku andmine, ka õised hügieeniprotseduurid, mis aga segavad teiste und ega taga rahulikku ja inimväärselt väljapuhkamist. Juridica artiklis „Privaatsusõigus hooolekande- ja tervishoiuasutustes. Õiguskantsleri kontrollkäikudel tuvastatud probleemid“⁵ tuuakse välja, et mida vähem peavad inimesed magamistuba, palatit, WC-d, duširuumi vmt jagama, seda paremini on kaitstud nende

³ https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalhoolekanne/Puudega_inimetele/euroopa_uhtsed_juhised_institutsionaalselt_hoolduselt_kogukonnapohisele_susteemile_uleminekuks.doc

⁴ <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/media/2595/download>

⁵ https://www.juridica.ee/article_full.php?uri=2017_5_privaatsus_igus_hooolekande-ja_tervishoiuasutustes_iguskantsleri_kontrollik_kudel_tuvastatud

privaatsus. Isegi juhul, kui voodite vahele on võimalik tõmmata kardin või paigutada sirm, ei pruugi see tagada isikute soovitud privaatsust, sest teiste kohalolek on siiski tajutav. Privaatsust ei riiva vaid visuaalne nähtavus või millegi nägemine, ka vestluse kuuldavus või keha funktsioneerimisega seotud lõhnade ja helide levik mõjutavad inimese privaatsust. Samuti on jagatud toa puhul äärmiselt vähe võimalusi lihtsalt omaette olemiseks.

Palume hinnangut, kas suure abi- ja toetusvajadusega inimeste puhul on õigustatud vähemprivaatsete tingimuste kehtestamine, mille kohaselt tavapärase 2 inimese asemel võib ühte magamistuppa paigutada 4 inimest. Juhime tähelepanu, et tegemist on inimeste kodude, mitte ajutiste viibimispaikadega nagu nt (hooldus)haigla.

3. Sotsiaalhoolekande seaduse § 99 punkt 4 ja § 10 punkt 2 alusel peab teenuse osutaja tagama erihoolekandeteenustele kehtestatud tervisekaitsenõuded alles siis, kui kogukonnas elamise teenusel ja ööpäevaringsel erihooldusteenusel on rohkem kui 10 inimest. EPIKoda leiab, et see riivab oluliselt nende inimeste õigusi, kes kasutavad teenuseid, kus on üksuses kuni 10 inimest. Sisuliselt on osadele teenuse osutajale jäetud õigus ja võimalus mitte tagada elementaarseid tingimusi, näiteks pesemisvõimalused, magamistoa olemasolu jne.

Palume hinnangut, kas on õiglane ja õigustatud, et teenuse osutaja peab tagama erihoolekandeteenustele kehtestatud tervisekaitsenõuded alles siis, kui kogukonnas elamise teenusel ja ööpäevaringsel erihooldusteenusel on rohkem kui 10 inimest.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Maarja Kraiss-Leosk

Tegevjuht

Kristi Kähär

Toetuste ja teenuste nõunik

+372 5401 0462; kristi.kahar@epikoda.ee